

Erazmo Vitelijaus, Vilniaus prepozito, šviesiausiojo valdovo pono Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro sekretoriaus ir pasiuntinio pas Šventąjį Tėvą Aleksandrą VI, pasiūsto pareikšti paklusnumo, kalba, sakyta Romoje 1501 Viešpaties metais, ketvirtadienį, paskutinę kovo mėnesio dieną¹

Mūsų Išganytojas Jėzus Kristus, savo dieviškais sprendimais nustatęs daugelį įvairių dalykų, panorą paskirti vieną [žmogų] ir jam suteikti visišką laisvę sergėti savo dieviškosios karalystės vartus, tai yra Tavo Prakilnybės, Šventasis Tėve, pirmtaką, tąjį pirmąjį – Petrą Žveją; ir ką išganingais nurodymais amžinajai palaimai pasiekti buvo paskelbęs žemėje, visa tai per vieno valdžią ir visą nesulaužomą tikinčiųjų paklusnumą patvirtino danguje ir paliudijo švenčiausia ištarme, nes pasakė: *Tau duosiu dangaus karalystės raktus; ką tu suriši žemėje, bus surišta ir danguje*², ir kita. Nėra nė vieno, kas abejotų, jog tai yra pasakyta ir Tau, nes deramai ir teisėtai esi atsisėdęs į šį šventą sostą ir uoliai pasikliaudamas Apvaizda vertai užimi Petro vietą. Taigi, aukščiausiasis vartų sergėtojai, reikia belstis, kad atidarytum, ir Tau, aukščiausiajam krikščionių tikėjimo vadovui, visokeriopos malonės ir gailėstingumo saugotojui, krikščionys valdovai, atmetę bet kokį lengvabūdišką įžulumą, turi deramai pareikšti nuolankų pasiryžimą tarnauti, ką didžiai atsidavę kasdien ir daro. Dėl to krikščionių monarchija suklestėjo ir išaugo, kol su šventu ir karštu geranoriškumu rūpinosi daryti tai, ką privalėjo.

Dabar taip pat per mane tai įvykdyti nutarė šviesiausiasis ponas Aleksandras, Lietuvos didysis kunigaikštis, jausdamas ypač gilų atsidavimą ir meilę šiam Šventajam Sostui. Ir nors turėjo didžiai vertų vyskupų ir daugelį kunigaikštystės didikų, iš tiesų išmintingų ir didžiai pasižymėjusių riterišku³, kuriems vertai būtų galėjęs tai pavesti ar bent ką nors iš jų paskirti man į draugiją, tačiau tą padaryti sutrukdė staiga užgriuvę karai, nes dideliuose ir įvairiuose pavojuose taip pat reikia svarbių patarimų ir įvairaus karių patyrimo. Todėl kunigaikštiškoji prakilnybė savo valiai įvykdyti nutarė paskirti vieną mane. Ir iš tiesų, jei manęs nebūtų raginę ir vertę tiek didžiadvasio Valdovo įsakymas, tiek būtinybė nuolankiausiai tarnauti ir paklusti, niekada nebūčiau leidęs į tokį didelį ir

---

¹ Yra išlikęs šaltinis, iš kurio galima gana gerai įsivaizduoti, kaip vyko ir kiek truko Erazmo Vitelijaus pasiuntinybė Romoje. Tai popiežiaus ceremonmeisterio Jono Burchardo lotyniška dienoraštinė užrašų knyga, kurios rankraštis publikuotas vėlesniais laikais. Iš jos sužinome, kad Erazmas iškilmingai, kaip derėjo valdovo Aleksandro oficialiam pasiuntiniui, su palyda į Romą įėjo ketvirtadienį, 1501 metų kovo 11 dieną. Iš pradžių jį pasitiko ir priėmė kardinolai su savo palydomis („šeimyna“), vėliau – pats popiežius. Smulkiai aprašoma, kokia tvarka ir kas jojo kartu su atvykusiu Ldk pasiuntiniu, pažymima, kad jo palydą sudarė 12 ginklanešių su skydais (*scutiferi*), vilkinčių ilgais apsiaustais, iš vidaus baltos, o iš išorės juodos spalvos, ir du panašiai vilkintys berniukai pažai, kurių mažesnysis teturėjo 10 metų, joję prieš Erazmą iš karto už ceremonijoms vadovavusio dienoraščio autoriaus. Nurodoma, kuriuose Romos rūmuose buvo apsistojęs Erazmas. Ldk pasiuntinys buvo priimtas tik kovo pabaigoje ir savo iškilmingą kalbą sakė pasibaigus uždarai konsistorijai, kurioje tą dieną dalyvavo 19 kardinolų. Jis turėjo palydą, su kuria buvo įžengęs į Romą, kurią papildė ir kardinolo Orsinio bei Kapujos kardinolo palydos bei kai kurie draugai. Aprašoma ceremonija, kaip jis buvo atvestas į salę, kurioje sėdėjo popiežius, kaip vyko pasisveikinimas, po to buvo įteiktas Ldk Aleksandro laiškas bei kredencialai. Valdovo laiškas buvo garsiai perskaitytas pasiuntiniui klūpant. Tik tada Erazmas pasakė savo kalbą, pelnydamas visų, taip pat ir užrašų autoriaus, pagyrimą dėl puikios tarties ir tinkamo prisistatymo. Tada trumpą atsakomąją kalbą pasakė popiežius, pabaigoje taip pat pagirdamas oratorių ir suteikdamas jam apaštalinio protonotaro titulą, o po to Erazmas buvo iškilmingai apvilktas šiai pareigybei derančiais drabužiais. Paskui dar kartą persirengė ir popiežiui leidus grįžo namo. Iš Burckardo dienoraščio sužinome, kad Erazmas dar kurį laiką liko Romoje. Vilkėdamas naujai gautus apaštališkojo protonotaro rūbus, artėjant Velykoms jis dalyvavo Verbų sekmadienio šventėje, kituose įvykiuose. Tarp kitko minima, kaip tuo metu popiežius į šv. Petro riterius įšventino ten buvusį tuometinį LDK maršalą Joną Radvilą, po kelių dienų LDK sekretorių Joną Sapiegą apdovanojo aukso grandine. O balandžio 5 dieną Erazmui Vitelijui buvo suteikta dar viena speciali audiencija pas popiežiumi, kurios metu jis perdavė Ldk Aleksandro dovanas: 4 prabangius sabalų, šermuonėlių ir kiauinių kailiais pamuštus apsiaustus, 50 sabalų kailiukų, 2 aukso taures, ir šios dovanos popiežiui labai patikę. Žr.: Johannes Burckard, *Liber notarum ab anno MCCCCCLXXXIII ad annum MDVI*, (*Rerum Italicarum Scriptores*, t. 32, d. 1) a cura di Enrico Celani, t. 2, Città di Castello, 1911, p. 271–274. Dar reikia pridurti, kad lotyniška Erazmo Vitelijaus kalba ir popiežiaus atsakymas jam tais pačiais 1501 metais ten pat Romoje buvo išspausdinti atskira knyga.

² Mt 16, 19.

³ Pažodžiui – „pasižyminčius karo diržu“. *Baltheo militari cingi* – būti apjuostam kariniu diržu – tuo metu reikė būti įšventintam į riterius.

tokį viešą pavojų, kuomet pats vienas turiu stoti visų tylinčių ir pasiruošusių klausyti akivaizdon, juo labiau stebint Jūsų Šventenybės kone dieviškai didybei ir taip pat įžymiajam garbių kardinolų luomui, kurie žmogaus širdį, kad ir kokią tvirtą ir narsią, tarsi žibančios žvaigždės baugina ir išminties spindesiu pribloškia, ir atsitinka (jei teisingai sužinojau), kad šventosios didybės nepaprastumo apstulbinti [žmonės] ima iš baimės blykšti ir drebėti. Juk suprantu, kad šioje vietoje panašią pareigą atlikdavo tik rimti vyrai, mokyti, išmanūs ir brandaus amžiaus, ir kai atidžiau įsižiūriu į jų paliktą pėdsaką, suprantu, kad mano kalbos puošnumas ribotas, nes trūksta man iškalbos, neduota oratoriaus iškilnumo, stinga patirties, mat ten nuolatinis ginklų žvangesys neįsileidžia mokslų daigų. Kad galėčiau saugiai išvengti gresiančio pavojaus ir gėdos dėl suklydimo ar nemokšiško, belieka melsti Dievo pagalbos ir Tavo, pavaduojančio žemėje Dievą, gailestingumo ir atlaidumo.

Didžiulė Lietuvos kunigaikštystė jau šimtą ir keturiolika metų, palikusi pagonybės paklydimus, išpažįsta krikščionių tikėjimą, kurį kuo maldingiausiai priėmė ne atsivertusi dėl stebuklų, bet savo valia pažinusi tiesą ir paraginta kunigaikščio, ir iki šiol nepajudinamai tvirtai laikosi ir diena iš dienos nesiliauja darbuotis to paties katalikų tikėjimo garbei, taip pat ir jį platindama. Tai liudija daugybė dosniai išpuoštų Dievo šventovių ir vyskupų sostai⁴, remiami geromis dotacijomis ir kuo puikiausiai aprūpinti, – štai kaip toli jie⁵ pažengė per šį trumpą laiką, prisijungę prie švento tikėjimo, rodydami nuoširdžią artimo meilę ir didžiai pamilę Dievo garbinimą. O kad Jūsų Šventenybei vietos ir tautos apibūdinimas padėtų bent truputį pažinti šį kraštą, tebūnie man leista, atsižvelgiant į Jūsų ramybę, pasakoti toliau.

Lietuva, kaip žinoma, yra toli ir plačiai nusidriekusi šalis, aplink kurią apvažiuoti susidarytų devyni šimtai mylių, esanti tarp Rytų ir Šiaurės, pratęsianti Europos Sarmatiją, garsiosios Lenkijos karalystės kaimynė. Baltijoje užima Kimbrų jūros krantą; yra skalaujama Dniepro ir kitų be galo naudingų upių, kurios didelėmis vagomis pačios plukdo vandenį į jūrą, teikdamos nemenką naudą kartu su didžiuliais ežerais; žemės labai derlingos, jose gausiai dera visi kviečiai ir kitokie vaisiai; gausu medaus, kuris, išvirtas su vandeniu, geriamas vietoj vyno ir yra toks pat sveikas; visuomet gauna daug aukso ir sidabro už vašką, kurio daugiau nei pakankamai išgauna iš medaus, ir vienintelė jį siunčia į tolimus kraštus. Taip pat tajai Germanų jūrai⁶ patogiai tiekia įvairias prekes, už kurias lengvai gauna druskos, vyno, prieskonių ir puikiausių audinių. Visų rūšių retesnius kailius platina beveik po visą pasaulį; čia labai gausiai veisiasi žmonėms didelę naudą teikiantys elniai, stumbrai, briedžiai. Neminiu jau kitų dalykų, kuriuos derlinga žemė mielai augina to krašto gerovei ir grožiui: kad ir kaip norėčiau daug ką išvardyti, suprantu, kad dar daugiau liksiu nepaminėjęs.

Be to, joje gyvena labai narsių vyrų padermė, dosniai gamtos apdovanota tiek nepaprasta kūno stiprybe, tiek ir kažkokiu įgimtu uolumu. Niekada nepakluso niekieno kito valdžiai, išskyrus savąjį kunigaikštį, kuris, kadangi kaip pavaldinius valdo kitus, net ir turtingiausius, kunigaikščius, dėl viršenybės vienintelis gali naudotis didžiojo kunigaikščio titulu. Vartoja⁷ savo kalbą. Tačiau kadangi rusėnai gyvena beveik pusėje kunigaikštystės, plačiau naudojasi jų šnekta, nes ši yra daili ir patogesnė. Su svetimšaliais žmonėmis dėl savo dorumo elgiasi kažkaip ypač maloniai ir nuoširdžiai. Niekada negali regzti nieko, kas prieštarautų teisingumui ir garbei, gerai išmokę laikytis vienintelės paprastos tiesos, kuo tvirtiausiai laikosi ištikimybės ir jos nelaužo.

Bet o varge! Turkai, aršiausi Šventojo Kryžiaus tikėjimo priešai, per daugelį metų, o ypač šiais laikais, yra nusiaubę ir nuniokoję karalystes, kunigaikštystes ir kitas krikščionių valdas, kai kurias vietas apgailėtinai pajungdami savo galiai ir valdžiai, taip pat totoriai, net ir paties krikščionių vardo baisūs priešai, susisaistę su ta pačia mahometonų sekta ir ne mažiau galingi, savo nepaprastą tironiškumą ir žiaurumą nukreipė prieš šią kunigaikštystę. Mat ši kunigaikštystė pačioje pašonėje turi

---

⁴ T. y. vyskupijos.

⁵ T. y. kunigaikštystės gyventojai.

⁶ T. y. jūra prekiaujančioms šalims, nes pati Lietuva jūrine prekyba savais laivais negarsėjo.

⁷ Lotyniškas žodis *observant* reiškia ir „laikosi“, „išlaiko“, taip pat – „gerbia“.

kaimynus – du skitų cezarius⁸: vieną už Dono – stipresnį, kuris gali karo stovykloje sutelkti šimtą tūkstančių raitelių ir gyvena toliau, greta Azovo marių; antrą – prie Dniepro, netoli Kafos, kuris, nors ir silpnesnis už pirmąjį, tačiau yra artimesnis kaimynas, dėl to įpratęs lengvai rengti nuolatinius antpuolius į kunigaikštystės žemes, o kadangi gyvena netoli Kafos, kurią valdo Turkas, tai siekdamas kovoti gausesnėmis pajėgomis ieško ir Kafos Turko pagalbos, su kuriuo laikosi sutarties lygiomis pasidalyti karo grobį.

Lietuvos kunigaikštystė nuolatos patiria galingus ir labai dažnus jų antpuolius ir daromus nuostolius. Nors jų puldinėjimams kunigaikštiškoji aukštybė bet kuriuo metu uoliai skiria deramą dėmesį, pasitelkdamas karinę sargybą ir pasienio kariuomenę, tačiau retai tegali su jais susikauti: mat šios padermės žmonės labai greitai, ginkluoti lankais, strėlėmis ir ietimis ir žinoma, kad vilkų papročiu pamėgę pasalūniškus antpuolius jie niekada nekovoja stovėdami rikiuotėje. Ir kai pats kunigaikštis, vykdydamas pareigą saugoti valstybę, surengia galingą žygį prieš tuos pačius priešus, ir kai kartais su savo karo stovykla priartėja prie jų apsistojimo vietos, šie iš karto pabėga tolyn į slėptuves tyruose ar pelkėtose vietose. Žirgų eiklumu ir savo ištvirme pakelti vargus jie turi tokį pranašumą, kad per dieną sparčiai nulekia tiek, kiek mūsų šiek tiek gana greitai žygiuodami pajėgia įveikti per porą dienų. Jiems nesudaro kliūčių nei karštis ar šaltis, nei atšiauriausios sąlygos, jų žirgams užtenka bent kiek ūgtelėjusios žolės, kurią žiemos metu, kai būna padengta storu sniegu, ieškodami išsikasa kanopomis ir ganosi rupšnodami tarsi šviežią. Pavargę, išsekę nuo sunkumų, nebetekę jėgų žirgai yra jiems mieliausias maistas, o kraujas – puikiausias užkandis ir pagardas. Troškulį jiems numalšina net drumstokas pelkių vanduo. Šituo pasitenkindami labai lengvai per tas plačiausias stepes, kur nematyti nieko, išskyrus dangų ir žemę, atžygiuoja plėsti ir sugrįžta. Na, o kunigaikščio kariai, kadangi nei jie patys, nei jų žirgai negali išverti tokių sekinančių sąlygų, jei nepasirūpina jų sumušti įžengiančių į kunigaikštystės žemes arba iš jų besitraukiančių, toliau persekioti nebegali, nes neleidžia kelio tolybė ir maisto stygius.

Tad kadangi minėta žiaurioji totorių gentis kasmet ir net kas mėnesį be jokios paliovos daro žalą šiai kunigaikštystei, dėl to [didysis kunigaikštis] kariauja su jais nuolatinį ir beveik nepabaigiamą karą, niekada negaudamas jokios pagalbos iš kaimyninių krikščionių valdų. O kai neseniai šviesiausias didysis kunigaikštis iš Tavo Šventenybės laiško sužinojo, kad visi krikščionių valdovai rengiasi vieningiems veiksams prieš žiauriuosius turkus, be galo sveikino, kad, pamiršus vidinius nesutarimus, daugiau dėmesio bus skiriama bendrai naudai, – tuo pasirūpino išmintingasis Tavo įžvalgumas, kaip reikalauja aukštos ganytojo pareigos, tėviškais paraginimais visą krikščionišką pasaulį kviesdamas prisidėti prie šio švento tikslo. Nes karštai trokšta Viešpaties kaimenę apsaugoti nuo plėšriųjų vilkų, idant toji didžiai galinga priešiška jėga, kurios, gindamiesi kiekvienas atskirai, taip ilgai nepajėgė įveikti, šitaip suvienijus pajėgas Viešpaties Kristaus valia būtų tinkamesniu būdu nugalėta ir net lengviau būtų galima ją, išstumtą iš savo buveinių, visai išnaikinti, o į žemę amžinam tavo švento vardo atminimui naujai sugrįžtų taika. Viso to paskatintas kunigaikštis pats sumanė tuo pačiu metu nuolatos iš visų jėgų kariauti su vienu iš totorių cezarių, artimu Kafos kaimynu, kol vyks minėtieji krikščionių veiksmai, idant šis negalėtų ateiti Turku į pagalbą. Ir kad galėtų pats laisviau veikti ir greičiau ko nors pasiekti, sudarė su kitu doniečiu [totorių chanu] paliaubas ir jau buvo numatęs šį karą pradėti praėjusiais metais, jei nuo šito sumanymo jo nebūtų atitraukusi Maskvos kunigaikščio klasta ir, pradėjus neapgalvotą ir neteisingą karą, sulaužytas žodis. Tačiau jis nori nuosekliai tęsti, ko ėmėsi prieš totorius, kai tik, padedant šventam teisingumui, laimingai bus užbaigęs prasidėjusius veiksmus su maskvėnais.

Glaustai apsakysiu nepaprastai garbingą šio didžio valdovo kilmę. Jis yra iš didžiai garsios aukštakilmės šeimos, garbingą kilmę vedančios iš karalių rūmų ir senos kunigaikščių giminės, o jo senelis, valdydamas tą pačią kunigaikštystę, atmetęs klaidatikystę, pirmasis priėmė Kristaus tikėjimą ir

---

⁸ T. y. totorių chanus. Lotyniškai totorių chanatų valdovai buvo vadinami tuo pačiu titulu, kuris taikytas ir imperatoriams, – „cezariais“.

tuoj pat, tarsi pagal kažkokį dievišką sumanymą, buvo išrinktas Lenkijos karaliumi⁹. O jo brolis¹⁰ Vytautas, taip pat priėmęs šventąjį krikštą, nepaprastai gerai išmanydamas valstybės valdymą, švelnindamas griežtumą maldingumu, kunigaikštystę valdė taip stebėtinai teisingai ir įžvalgiai, kad ne tiek rūpinosi saviškiams vadovauti, kiek būti naudingas. Šis pirmasis jiems parašė įstatymus ir platindamas tikėjimą pastatė daugybę šventovių, o gindamas valdas nuo priešų buvo stiprus ir nenugalimas kovotojas: dėl to, visur plačiai pasklidus šlovei ir garsui, savo laikais pelnė Didžiojo vardą. Kai imperatorius Zigmantas apie tai aiškiau sužinojo (taip pat jam padarė įspūdį ir krašto didumas), nutarė Vytautui per savo pasiuntinius pasiųsti karūną ir leido, kad jis suspindėtų karališka didybe, mat tas šviesiausiasis valdovas ir tikras Augustas¹¹ norėjo dorybę papuošti deramu atlygiu kaip pavyzdį visiems. Bet atvykstantiems jo pasiuntiniams nespėjus pabaigti pradėtos kelionės, anksčiau, nei derėjo, Vytautą užklupo mirtis. Galų gale mirė jo brolis Lenkijos karalius, kurio įpėdiniams tapo jo sūnūs. Vladislovas¹² ėmė valdyti karalystę, o vėliau – ir Vengriją. Jis už šventąjį tikėjimą narsiai kovojo prieš mahometonų padermę, šlovingai žuvo kartu su kardinolu Julijonu¹³, prieš tai daug sykių triumfavo nugalėjęs priešus. Pagaliau jo brolis Kazimieras¹⁴, kuris po tėvo mirties rinkimų keliu gavo valdyti Lietuvos kunigaikštystę, po brolio žūties vėl priimamas į karalystę. Šis, daugelį metų didžiai laimingai valdęs abi šalis, paliko prakilnių vaikų, iš kurių vyriausiajam valdyti dar gyvas būdamas taikiai ir be jokių neramumų gavo Čekijos karalystę ir šis¹⁵, pasižymėdamas puikiais prigimtiniais talentais, šiandien valdo dar ir vengrus. O antrąjį, turėjusį jo vardą, Kazimierą, jaunuolį, kuris iš tiesų pasižymėjo mokytumu, puikiais gabumais ir doru gyvenimu, besiruošiantį didesniems dalykams pasigrobė pavydi mirtis.

Jis, palaidotas kunigaikštystės sostinėje, jau beveik dvidešimtį metų garsėja daugeliu stebuklų, savo nuopelnais pas Dievą paremdamas kiekvieno maldas, niekam neleidžia prarasti vilties. Apie tai, surinkus į vieną vietą, kada nors bus išsamiau pranešta šiam Šventajam Sostui. Šių gretoje iš eilės paminėtinas jaunesnis amžiumi šviesiausiasis ir didžiai gerbiamas ponas Fridrikas, iš Dievo gailestingumo ir tavo dėka presbiteris vyskupas kardinolas, didžiai garbingas tos karalystės arkivyskupas, kuris tarsi ryškiai spindinti kolona daro garbę visos Sarmatijos bažnytiniam luomui ir, rūpestingai jam vadovaudamas, išmintingai bei apgalvotai išlaiko garbingoje padėtyje. Ką jau bekalbėti apie gražuoles dukteris, labai garbingai ištekėjusias už netoliese esančios Vokietijos kunigaikščių. Šitai tas gerasis tėvas¹⁶ ypatingam savo džiaugsmui [Dievo] prašė ir nusipelnė regėti tokį savo palikuonių išaukštinimą.

Jam pasitraukus iš gyvenimo, trečias sūnus Jonas Albertas, dabartinis šviesiausiasis Lenkijos karalius¹⁷, būdamas iškilus ir pasižymintis didele patirtimi, taikiai įžengė į tėvo sostą. Tuomet taip pat ir didžiosios kunigaikštystės didikai greitai rinkimų keliu ketvirtąjį sūnų Aleksandrą vieningai priėmė kaip viešpatį ir Tėvynės tėvą. Šis, puošiamas visokiausių dorybių, iki pat šiol pasirodė didžiai malonus ne tik saviškiams, bet ir visiems svetimšaliams, nes nepriekaištingu religingumu laikomas panašiu į senelį, į dėdę¹⁸ – ištikimybe tikėjimui ir jo gynimu, į tėvą – maloningumu ir įgimtu gailestingumu. O

⁹ Turimas omenyje Vladislovas Jogaila.

¹⁰ Vytautas buvo Jogailos pusbrolis, bet žodis *frater* – „brolis“ čia ne klaida, juo plačiąja prasme galėjo būti įvardijami ir pusbroliai.

¹¹ Nuo Romos imperatoriaus Augusto Oktaviano vėlesniųjų imperatorių perimtas garbės titulas, reiškiantis „šventas“.

¹² Vladislovas Varnietis (1424–1444), vyresnysis iš dviejų Jogailos sūnų, Lenkijos ir Vengrijos karalius, žuvęs mūšyje su turkais prie Varnos (Bulgarijos miestas prie Juodosios jūros).

¹³ Kardinolas Julijonas Cesarinis (tarti: Čezarinis, 1398–1444), popiežiaus legatas Vengrijoje, vienas pagrindinių žygio prieš turkus sumanytojų, žuvęs mūšyje prie Varnos.

¹⁴ T. y. Lietuvos didysis kunigaikštis, o nuo 1447 m. ir Lenkijos karalius Kazimieras Jogailaitis (1427–1492), Vladislovo Varniečio jaunesnysis brolis.

¹⁵ Vladislovas Jogailaitis (1456–1516), vyriausias iš šešių Kazimiero Jogailaičio sūnų, Čekijos ir Vengrijos karalius.

¹⁶ Kazimieras Jogailaitis.

¹⁷ Jonas I Albertas (1459–1501), Lenkijos karalius. Jis mirė netrukus po to, kai buvo pasakyta ši Aleksandrą kaip Lietuvos valdovą pristačiusi kalba (birželio 17 d.), o tų pačių metų pabaigoje jau Aleksandras buvo karūnuotas Lenkijos karaliumi ir taip atkurta dviejų valstybių personalinė unija.

¹⁸ T. y. kovoje su turkais už krikščionių tikėjimą žuvusį Vladislovą Varnietį.

dvasios didybe ir nepaprasto dosnumo šlove gali būti prilygintas Aleksandriui Didžiajam – dabar jau nebeminėsiu, kokią per jį būsimą šlovę žvaigždžių judėjimas¹⁹ pranašauja krikščionių vardui.

Taigi, Švenčiausiasis Tėve, šis aukštasis valdovas, jausdamas karštą ir nuoširdžią meilę, prideramai vykdydamas pareigą išreikšti pagarbą, pripažįsta Tave vieninteliu Jėzaus Kristaus vietininku, Romos Bažnyčios ir visos krikščionių religijos vyriausiuoju vyskupu, pareikšdamas ir amžinai pažadėdamas tvirtą ištikimybę ir tikrą paklusnumą. Nors tai įvykdė vėliau, negu derėjo, tačiau uždelsimą pateisina tolimas atstumas ir neramūs laikai. Tą patį daro visi Lietuvos bažnytiniai ir pasaulietiniai didžiūnai ir viso jo valdomo krašto gausūs gyventojai, kurie vienbalsiai ir visuotinai pripažįsta Tave tikruoju ir teisėtu šv. Petro įpėdiniu ir nuolankiausiai atsiduoda Tavo malonei.

O kad neatrodytų, jog aš ilgoka kalba veikiu varginu, nei džiuginu šventąsias ausis, dera man susivokti, Švenčiausiasis Tėve, kad tavo nuostabiausia išmintis visa tai plačiau žino iš dalykų mokytojos patirties, juk Tu labai ilgą laiką vadovavai šio Šventojo Sosto kanceliarijai, kur galingai saugojai šiuos klestinčius baltojo erelio [herbo] namus. Taigi būk nuoseklus ir padaryk, kad tai, ką tuomet išrūpinai šios garsiosios giminės garbei, šiandien su įprastu dosnumu iš pilnos valties²⁰ gausiai teiktum ir savo valia dosniai dalytum, nes viską gali. Pasakiau.

Iš lotynų kalbos vertė Mintautas Čiurinskas
Vertimas atliktas specialiai šaltinių duomenų bazei

Versta iš:

Augustin Theiner, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia*, Romae: Typis Vaticanis, 1861, t. 2, p. 277–279. (Tikrinant su originaliu senuoju spaudiniu: *Erasmi Vitellii c. praepositi Vilnensis illustrissimi domini Alexandri magni ducis Litthuaniae secretarii, et oratoris ad Alexandrum Sextum pontificem maximum in prestita obedientia Rome habita oratio*, [Romae: per Johannem Besicken, 1501].)

Plačiau apie šią kalbą ir jos autorių žr.: Sigitas Narbutas, „Vilniaus prepozito Erazmo Vitelijaus kalba popiežiui Aleksandriui VI: tekstas ir jo kontekstai“, in: *Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras ir jo epocha: Mokslinių straipsnių rinkinys = Grand Duke of Lithuania Alexander Jagiellonian and His Time: Collected articles*, Vilnius: Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcija, 2007, p. 210–219.

---

¹⁹ Ir baigiantis Viduriniams amžiams, ir Renesanso epochoje astrologų pranašystės buvo populiarios ir reikšmingos – taip pat ir aukščiausių valdovų aplinkoje.

²⁰ Aliuzija į laivą kaip Bažnyčios simbolį ir Evangelijos pasakojimą apie pirmųjų mokinių pašaukimą. Jėzaus paliepiamu užmetęs tinklą, Genezareto ežero žvejys Simonas Petras ištraukė tiek žuvų, kad ėmė trūkinėti tinklai ir jos netilpo valtyje. Žr. Lk 5. Kadangi kalbos pradžioje Erazmas Vitelijus mini Petrą Žveją, šis valties įvaizdis gražiai susieja pabaigą su pradžia, įrėmindamas visą kalbą.